

տածելով հանգերձ, անհոգ չեն եղած զէպի ցեղին մտաւոր կենսւրը։ Շրջաւոր որուն մէջ ծաղկեցաւ Շնորհալին՝ ամենէն փոքրագլխիցն ունէն մէկն էր հայ ցեղի պատմութեան։ «Քաղաք թագաւորական և բազմաժողով ոչ գոյ ազգի մերում, կը գրէ ինքն իսկ, որպէս զի անդանոր նստելով յաթոռ հայրապետութեան և վարդապետութեան՝ ուսուցանէաք ժողովրդեան մերոյ զստուռածային պատուիրանս, ըստ առաջին հայրապետացն և վարդապետացն։ այլ եմք իբր զայծեանմ յորսորդաց եւ ի շանց փախուցեալի՝ ի Բաւանդաւ (1) յայս բնակելով, յորում ոչ և մարմնական հարկաւոր պիտոյիւք շատացեալք՝ ի գեղից կամ յազարակաց, յորոց ունիմք և ոչ մի, նա և ոչ անդաստան հողոյ, զի վատաղջք և աշխատութեամբ զպէտս մեր ընտաք, և ոչ օգնութիւն ուստեք, որպէս արժան էր ի թագաւորաց և իշխանաց ի Քրիստոս հաւատացեալոց, այլ միայն ի Տեառնէ Աստուծոյ»։ Բայց այդ «այծեամի» պէս ապրելու դատապարտուած մարդը ամբողջ կենսւրը նուիրեց հայ մտաւոր բուրաստանը հարստացնելու։ Ի՞նչ պիտի արժէր այսոր հայ ցեղի մը գոյութիւն ունենալը կամ չունենալը եթէ Շնորհալինոր արտադրած չըլլար այդ ցեղը։

Արտաքին պատճառներուն վրայ որ յաճախ խափանած, զժուարացուցած են մեր մտաւոր թռիչը, — և որ ուրիշ ձեւով կրնան կրկնուիլ նորէն — մեր ներքին անհոգութեան, անստարբերութեան արգելքը չաւելցնենք։ Մէկ կողմէ դարմանենք մեր վերքերը, հոգանք մեր որբերը, հաց տանք մեր խեղճերուն, աշաւուրը ըլլանք վաղուան փտանգներուն, բայց միւս կողմէ՝ անվհասօրէն, յարստեւորէն, ամէն ընդդէմ աշխատինք վառ պահելու մտաւոր քանդ, առանց որուն մեր ճամբան խաւարէն աւելի խաւար կը դառնայ։ Ունենանք արառեստ մը, գրականութիւն մը՝ լեզու մը հետգինեալ աւելի նուրբ, աւելի ձոխ, աւելի ինքնատիպ. որպէս զի օտարները (ինչպէս նոյն իսկ փրօվաններէն կը արդիւն եւրոպացի մեծ գեղեցկագէտները՝ միմիայն Միսթրալը բնագրին մէջ կարողաւու համար) մղուին ստրկելու մեր լեզուն, հետեւելու՝ մեր գրականութեան և

արուեստին, և որպէս զի նոյն իսկ մեր ապագայ սերունդները՝ հայկական քաղաքակրթութեան մը անգիմարդի ի վրայէն իսկ չլացած, գրառուած, արքայապետուած, ամէն օտարացման փորձութեանց հակառակ՝ Հայ մնան։

Ա. ՉՊԱՆԵԱՆ

Փետրուար, 1910

Օ Ճ Ա խ

Քաղին օրը, ռախներուն շուրհի ցակ, Սաղարթախի թաւուրի մ'մէջ լրտեմքս, նախնիներէ մէկ մընացած հրիւսակ, երդի մը կար տ'յնան խաղաղ ու հանգիստ։

Այնեղ մեծքն էիմ մնիմ Բոյ ու Երպար, Մայրս ուր'նան մեկ կը ծնէր հոն ուր'նան, Ամէն անգամ որ մնիմ կասեցամ՝ խոյաբար, Կը զըզուէիմ՝ մէկ կողմ մնամ ներական։

Այլ լացեր սակայն չէին օտ մէկ ցաւ, Հոն ամէն բան արցունքէն վեր խիղի ունէր, Բայց ի՛նչ արագ այլ կեանքն այսպէս հոսակ անցաւ։

Այժմ նրճեց օտար երկիմ՝ խո'րք օտնէն. Կարօտախը կը դառնէր զիս յախիս, Ծղդի կեանքիս թաղա'ր, աղա'ն դուն օնախ...։

ԱՂԲԻԻԻՆ ԱՂԶԻԿ

Ծոռակն է ջինք կը ցայէ արծաթափայլ ու ծծողուն, Ջուր կարէ փրփուրներ շինած կ'երթայ դարն ի վար. Ծալուկ իրանք նեղուկին կը նապկթի օնեղալար, Սէղերուն մէջ քաթբաճուր, մարդին վերայ օտարածուն։

Ու սարեւն կապտամուտ այն ինչ ծաղիկն աւօթին Իր օտիւրակներն կը բանայ յոկեծողի, ծիրանի, Երկուսն ալ ահ, դարձաւ, վարսեր լակ՝ հողանի, Ջուր օտնելու է եկեր աղւոր աղջիկն ապրիլին։

Հողէ օտիւրն ուսաւարած կ'երգ յուրիկ ինքնիրեն. Խա'չ ու՝ ջուր պատրուակ, իմ եղած է ծամաղի, Կրանածի՝ օտն իմա կը վարէ զայն անխթի։

Գուռայր փառա'մք փափուկ կակ զըրէթ Բունեթէ՝ Լուսնիկայ ծան, մն է զոր կը սիրէ խանգաբոր, Անոր հայալ կը ննէ սիւրս աղջկան օտարոք։

ՀԱՐՍՆԻՔ

Ժափի դափի գիլ աւազներ կը ծագին .
Կը կայքեն խօլ պարմաններ ձեռք ձեռքի .
Հոս դարձգարնիկ , մինչդեռ անդին կը կրճի ,
Շուրջպարն անոնց համբերգներով ցլնեցողին :

Կ'ալավրկին , ու կ'սոսոսան , կը ցատկեն ,
Գէներբուկէ բըռնուողներ ամենքն ալ ,
Դոզցես չունին խոնջկնք , գիւեք , բընանալ .
Հարսնիք է , պէ՛տք է լուսցընեն ալաւէն :

Ի՞նչ փոյք իրենց , սենեակի մ' մէջ միսմիսակ ,
Թարմ աղջիկ մը նախառն հինգն ձեռքերուն ,
Իր կեանքն հարսի կ'անգանէ շուռ . երազուն :

Ժրպետն արձակ կը բաւէ որ գոնուցակ ,
Կընմամայրն ալ խորքած սաներն էգ , արու ,
Տառօս կուտայ ասանկ աղւոր օրերու...:

Ժափի դափի գիլ աւազներ կը ծագին..

ՄԱՍՈՒՆՔԸ

Փայտէ մոմոս գրքակալի մը սակ ցած ,
Նորէն կիներն հաւախուեր են ցեմէնաւոյ ,
Թախձոս կիները ցաւագար ու հիւսնոյ ,
Դարդերով լի կիներն ամէն զառամած :

Իրիկուն մ'է մեզ աւեսող կիրակին .
Հողէ կանքոյ մը կը հեւայ ծամուն մէջ .

Փրկչին կանքիւն , առկախ վերէն , միշտ անէջ ,
Ռուն համար կուտան կիներն իւղաղին :

Անոնք անփոյք արտալիճով աղմակի ,
Հասած մաւած ըզգեսներով ճիւղուլին ,
Մասունք հանել սալ էկիւր լն վրանին .
Մասունքի ջուրն իրենց աչէն կը կարի :

ԿԱՆԱՉ ԿԻՐԱԿԷ

Կանա՛չ , կանա՛չ , ծառ ծիծաղ ծիլ կափ կանաչ .
Կանաչ դառեր , կանաչ այգի , հովիտ ձոր ,
Կանաչ կարմիր , կանաչ գոհ , լեռ ծորձոր ,
Համակ կանաչ ինչ որ ծրմէի ձախ ու աջ :

Խընձող պարէր կանաչ դրաւք կայքուն ,
Կանաչ ձայներ պարմաններով րաջցալուր ,
Կանաչ զարթոյն , կանաչ Ջաթիկ , կանաչ օր ,
Կանաչ յուներ կ'օրէ իր մէջ խառ առուն ...:

« Զարդարդար »ի հարսն ալ կանաչ՝ բանիլ կին ,
Կանաչներու մէջ կը ծափէ կը ցլնեցայ ,
Ի՛նչ աղւոր է , տոնն այս չլինաղ նորոնայ :

Ու « նոյնա յն դէռ , կանաչ ուշան այն մէր վանքին ,
Ու մանչ աղջիկ կանաչ սրտով պիտ' երգէն
Կանաչներով նախառն կանաչ կիւրակէն...

Կանա՛չ , կանա՛չ , ծառ ծիծաղ ծիլ կափ կանաչ...
Զիհալօ ԶԻՐՆՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ

Ա Ն Տ Ո Ն Ի Ո Ս ԵՒ Կ Լ Է Ո Պ Ա Տ Ր Ա

Ա Ր Ա Ր ՈՒ Ա Ծ Դ.

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ա.

Աղեհաւանդիւն առչել — Կեանքի բանակիւնը կը մանեն
Կեսար, Ագրիպպա, Եւ Մակեդոն իր բանակով.
Կեսար նստակ մը կարդալով:

ԿԵՍ.

Զիս սրբա՛յ կը կոչէ , ու կը չեխէ որպէս Թէ
Ոյժ ունենար զարնելու դիս վանելու Եղիպտոսէն .
Իմ բանագնացքս բըրձնեմ ըրեր է . Խնձի Տրաւէր
Կը կարդալով ինքն ինքն հետքերով ինքն ինքն
ԱՐԱՐՈՒԱԾ Դ.